

**ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ
ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАКРОРІВНЯ**

Досліджено підходи до трактування поняття “продовольча безпека”, запропоновано авторське визначення продовольчої безпеки як стану забезпечення суспільства продуктами харчування належної якості у достатньому обсязі, наведено архітектуру національної безпеки та визначено місце продовольчої безпеки, наведено оцінку основних показників продовольчої безпеки України за 2016 рік, представлено індекс продовольчої безпеки та рейтинг України за цим показником протягом 2012–2016 років. Зазначено наявність взаємозв'язку продовольчої безпеки та здоров'я населення. Запропоновано низку заходів направлених на збереження здоров'я нації та гарантування продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека, здоров'я населення, стратегія.

YE. M. RUDNICHENKO, N. I. HAVLOVSKA
Khmelnitskyi National University

**FOOD SAFETY AND HEALTH OF THE POPULATION
AS A ELEMENT TO ECONOMIC SECURITY OF MACROWAVES**

Abstract – Researched approaches to the interpretation of the concept of “food safety” have been explored, the author's definition of food security has been proposed as a condition for ensuring adequate nutrition of society at a sufficient level, the national security architecture is given and the place of food security is determined, the index of the main indices of food security of Ukraine for 2016 is presented. Food safety and Ukraine's rating for this indicator for 2012–2016. The existence of interconnection of food safety and public health is indicated. A number of measures aimed at preserving the health of the nation and ensuring food security have been proposed.

Key words: food safety, economic security, population health, strategy.

Вступ. Кризові ситуації у міжнародних відносинах обумовлюють активізацію негативних явищ і процесів практично у всіх сферах суспільного життя. Для більшості країн світу актуальною проблемою стає забезпечення продовольчої безпеки, оскільки глобалізаційні явища хоч і значно розширюють кордони співробітництва, але й генерують нові виклики для товаровиробників певних країн, особливо у аграрній сфері. Виникають дисбаланси та “вузькі місця” у забезпеченні потреб суспільства певної країни в якісних продуктах харчування. Відповідно, проблематика продовольчої безпеки є актуальною в сучасних умовах розвитку економічних відносин і тривалий час привертає до себе увагу провідних науковців різних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти окресленої проблематики досліджувались у працях В. Гейця, Л. Дейнеко, О. Єрмакова, О. Кочеткової, І. Лукінова, В. Немченка. При цьому безпосередній зв'язок продовольчої безпеки і здоров'я населення країни досліджували такі науковці як: Т. Воллінгтон, Д. Крисанов, П. Лайко, К. Лайонс, Дж. Лоуренс та ін.

Основні результати дослідження. Національна безпека включає значну кількість складових (рис. 1), при цьому економічна безпека прямо або опосередковано “відчуває” вплив інших складових і безпосередньо формує певний рівень “задоволеності суспільства” рівнем життя.

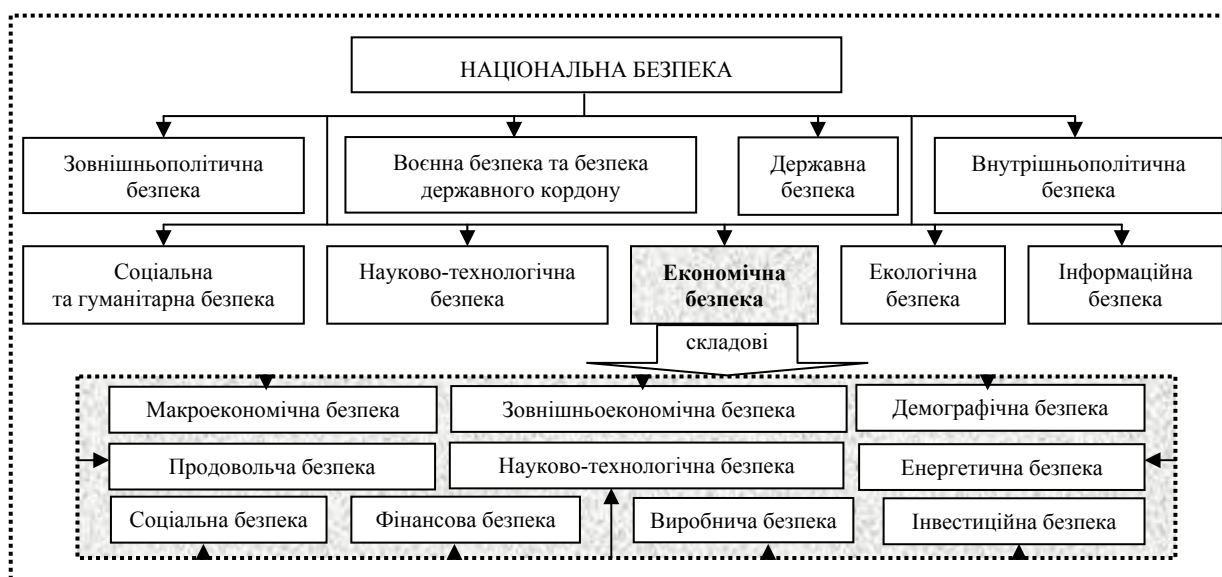

Рис. 1. Місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки України [7, с. 14]

Надзвичайно важливий елемент економічної безпеки макрорівня – це продовольча безпека, під якою необхідно розуміти стан забезпечення суспільства продуктами харчування належної якості у достатньому обсязі. Хоча трактувань категорії “продовольча безпека” існує доволі багато (табл. 1), їх сутність зводиться до забезпечення потреб суспільства продуктами харчування. Звичайно, чим вищий загальний рівень життя населення певної країни, тим вищі потреби і вимоги до якості товарів будь-якої групи.

Таблиця 1

Трактування поняття “продовольча безпека”

Автор	Визначення
Гойчук О. [1, с. 146]	...це структуризована та системна категорія, що характеризує економічні відносини стосовно продовольчого споживання та якості харчування на різних рівнях людської спільноти; продовольча безпека в широкому розумінні – це суспільне благо, а тому її забезпечення потребує державної підтримки
Кочеткова О., Марков Р. [2, с. 43–44]	...наявність на продовольчому ринку достатньої кількості продуктів харчування та їх доступність для всіх верств населення, стверджуючи, що наявність продовольства визначається пропозицією, а доступність продуктів харчування – попитом
Надвичиний С. [3, с. 43]	...стан соціально-економічної системи країни, при якому кожен громадянин має можливість отримати мінімальний набір продуктів харчування
Наказ Мінекономрозвитку України [4]	...це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства
Немченко В., [6, с. 180]	...це здатність задовольняти потреби населення у продовольстві в умовах обмежених фінансових, екологічних можливостей держави згідно з науково обґрунтованими нормами, індивідуальними особливостями людини і її платоспроможності рівнем цін
Пасхавер Б., [7, с. 80]	...забезпечення доступності і достатності продовольчого споживання всім верствам населення переважно за рахунок вітчизняного агропродовольчого виробництва
Тринько Р., [8, с. 252]	...спроможність держави за будь-яких обставин гарантувати і забезпечувати потреби населення в екологічно чистому продовольстві на рівні науково обґрунтованого споживання при платоспроможності за умов, коли третина доходу витрачається на харчування
Урба С., [9, с. 280]	...це такий стан економіки держави, при якому гарантується стабільне забезпечення переробної промисловості сільськогосподарською сировиною, населення – достатньою кількістю безпечних і повноцінних продуктів харчування, а також відносна незалежність від імпорту сировини і продовольства
Шлемко В.Т., Бінько І.Ф., [10, с. 35]	...це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток
Рудніченко Є.М., Гавловська Н.І.	...стан забезпечення суспільства продуктами харчування належної якості у достатньому обсязі

Міжнародна спільнота враховуючи важливість досліджуваного питання для будь-якої країни тривалий час розробляла різноманітні методи оцінювання продовольчої безпеки.

На сьогодні одним з найбільш відомих є підходів є розрахунок індексу продовольчої безпеки (The Global Food Security Index). Це глобальне дослідження із наведенням рейтингу країн світу за рівнем продовольчої безпеки. Індекс розроблений дослідним підрозділом The Economist (Economist Intelligence Unit) спільно із компанією DuPont і міжнародними експертами. Стосовно ситуації з продовольчою безпекою нашої країни, то індекс продовольчої безпеки та рейтинг України протягом 2012–2016 рр. наведено у таблиці 2.

Зазначимо, що у 2016 році оцінка індексу продовольчої безпеки та визначення рейтингу країни проводилося за даними 113 країн. Що ж стосується України, то у 2016 році вона значно втратила позиції у порівнянні з 2012 роком і займає 63 місце серед досліджуваних країн, а у 2012 році була на 46 місці.

Таблиця 2

Індекс продовольчої безпеки та рейтинг України протягом 2012–2016 рр.*

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Рейтинг України, місце	46	48	52	59	63
Значення індексу продовольчої безпеки, бали	57,8	57,6	56,6	54,4	55,2

* сформовано автором за [12]

Крім того з 2005 р. до 2015 р. спостерігається постійне скорочення населення країни (див. рис. 2) та достатньо високий рівень захворюваності населення (наприклад за останні шість років чисельність вперше зареєстрованих випадків захворюваності на новоутворення досягла 2443 тис.).

Значна кількість науковців відмічають наявність взаємозв'язку продовольчої безпеки і здоров'я населення, при цьому акцентують увагу саме не на кількісних показниках (якими оперують при формуванні статистичної інформації на макрорівні у більшості країн світу), а на підвищенні якості харчових продуктів,

що безпосередньо впливає на здоров'я населення і тривалість життя. Професор Немченко В.В. зазначає, що споживання харчових продуктів навіть згідно із медичними нормами ще не гарантують продовольчу безпеку держави, оскільки їх вартість може бути низькою. Такі харчові продукти можуть викликати захворюваність і смертність населення. В Україні майже не існує засобів контролю за якістю харчових продуктів [6].

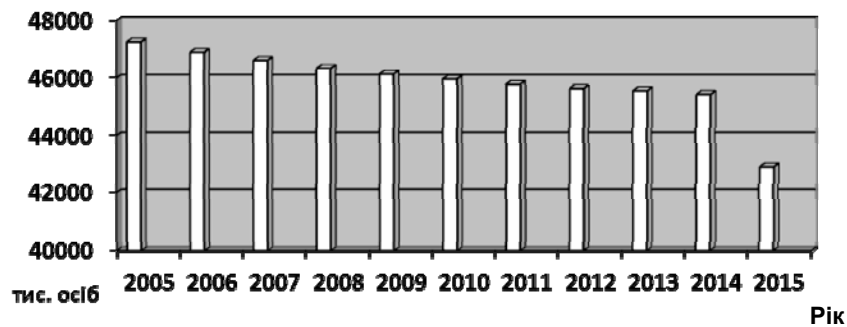

Рис. 2. Чисельність населення України за 2005–2015 рр.*

*сформовано за даними [5].

Така ситуація потребує кардинальних дій на макрорівні серед яких необхідно виділити:

1. Розроблення стратегії збереження здоров'я нації та гарантування продовольчої безпеки.
2. Законодавче забезпечення стратегії збереження здоров'я нації та гарантування продовольчої безпеки.
3. Участь місцевих органів самоврядування у безпосередній реалізації стратегії.
4. Підтримка вітчизняного агробізнесу і розроблення регіональних програм продовольчої безпеки.
5. Удосконалення системи моніторингу харчування та нагляду.

Зазначені першочергові заходи повинні бути основою забезпечення продовольчої безпеки, а практична їх реалізація можлива лише за умови ефективного державно-приватного партнерства.

Висновки. Продовольча безпека є невід'ємним елементом економічної безпеки національного масштабу. На її рівень впливає безліч факторів різної природи походження. Значна частина таких факторів має глобалізаційний характер, що потребує відповідної реакції на макрорівні. Стан продовольчої безпеки України за останні п'ять років суттєво погіршився, тому існує потреба у дієвих заходах які б дозволили забезпечити населення продуктами харчування належної якості у достатньому обсязі. Тому доцільно розробити стратегію збереження здоров'я нації і гарантування продовольчої безпеки з відповідним нормативним її забезпеченням.

Література

1. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія / О. І. Гойчук. – Житомир : Полісся, 2004. – 348 с.
2. Кочетков О. В. Формування системи показників продовольчої безпеки країни / О. В. Кочетков, Р. В. Марков // Економіка АПК. – 2002. – № 9. – С. 43–44.
3. Надвиничний С. А. Принципи та чинники підвищення рівня продовольчої безпеки в контексті аграрної політики України / С. А. Надвиничний // Економіка Крима. – 2008. – № 24. – С. 38–43.
4. Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013, № 1277 “Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
5. Населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html
6. Немченко В. В. Продовольча безпека України / В. В. Немченко // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія економічна. – 2012. – Т. 2. – Вип. 4 (70). – С. 179–183.
7. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектору / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 78–87.
8. Рудніченко Є. М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства: монографія / Є. М. Рудніченко. – Луганськ : Промдрук, 2014. – 389 с.
9. Тринько Р. І. Соціально-економічна сутність та основні шляхи реалізації продовольчої безпеки в Україні / Р. І. Тринько // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія економічна. – 2006. – № 1. – С. 246–260.
10. Урба С. І. Продовольча безпека в умовах глобалізації / С. І. Урба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 281–287.
11. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінко. – Київ : НІСД, 1997. – 144 с.
12. Rankings and trends [Electronic resource] // Rankings and trends. – Mode of access: <http://food-securityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>

References

1. Hoychuk O. I. Prodovol'cha bezpeka : monohrafiya / O. I. Hoychuk. – Zhytomyr : Polissya, 2004. – 348 s.
2. Kochetkov O. V. Formuvannya systemy pokaznykiv prodovol'choyi bezpeky krayiny / O. V. Kochetkov, R. V. Markov // *Ekonomika APK*. – 2002. – № 9. – S. 43–44.
3. Nadvinichnij S. A. Principi ta chinniki pidvishhennja rivnja prodovol'choї bezpeki v konteksti agrarnoi politiki Ukraїni / S. A. Nadvinichnij // *Jekonomika Kryma*. – 2008. – № 24. – S. 38–43.
4. Nakaz Minekonomrozvytku Ukrainy vid 29.10.2013, № 1277 “Metodychni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy” [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
5. Naselennya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html
6. Nemchenko V. V. Prodovol'cha bezpeka Ukrainy / V. V. Nemchenko // *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Seriya ekonomichna*. – 2012. – T. 2. – Vyp. 4 (70). – S. 179–183.
7. Paskhaver B. Tsinova konkurentnist' aharnoho sektoru / B. Paskhaver // *Ekonomika Ukrainy*. – 2007. – № 1. – S. 78–87.
8. Rudnichenko Ye. M. Otsinyuvannya ta modelyuvannya vplyvu sub'yektiv mytnoho rehulyuvannya na systemu ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva : monohrafiya / Ye. M. Rudnichenko. – Luhans'k : Promdruk, 2014. – 389 s.
9. Tryn'ko R. I. Sotsial'no-ekonomichna sutnist' ta osnovni shlyakhy realizatsiyi prodovol'choyi bezpeky v Ukraini / R. I. Tryn'ko // *Naukovyy visnyk L'vDUVS. Seriya ekonomichna*. – 2006. – № 1. – S. 246–260.
10. Urba S. I. Prodovol'cha bezpeka v umovakh hlobalizatsiyi / S. I. Urba // *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*. – 2010. – Vyp. 20.12. – S. 281–287.
11. Shlemko V. T. Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist' i napryamky zabezpechennya : monohrafiya / V. T. Shlemko, I. F. Bin'ko. – K. : NISD, 1997. – 144 s.
12. Rankings and trends [Electronic resource] // *Rankings and trends*. – Mode of access: <http://food-securityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>

Надіслана/Written: 21.03.2017 р.
Надійшла/Received: 23.03.2017 р.
Рецензент: д.е.н., проф. О. І. Гончар